

Олександр Рак,
Буковинський державний медичний університет,
Чернівці (Україна),
fralex@rambler.ru

ВПЛИВ АНТИЧНОГО СВІТУ НА ОЙКОНИМНІ УТВОРЕННЯ ГАЛЛІЇ

Rak Oleksandr. Influence of the Ancient World on the Formation of Place Names of Gaul.

Resume: The present paper traces the influence of such powerful classical civilizations as ancient Greece and Rome on the formation of Galician place names at the base of a linguistic and historical overview of the ancient epochs.

Key words: toponym, place name, Greece, Rome, Gaul, Celts.

Rak Oleksandr. Influence du monde antique sur la formation des noms de lieu de la Gaule.

Résumé. Cet article retrace l'influence des puissants civilisations classiques de la Grèce antique et de la Rome sur la formation des noms de lieu galiciens à la base d'un aperçu linguistiques et historiques dans l'ancienne époque.

Mots-clés: toponyme, nom de lieu, Grèce, Rome, Gaule, celtes.

Рак Александр. Влияние античного мира на ойконимные образования Галлии.

Резюме: В данной статье прослежено влияние мощных классических цивилизаций античной Греции и Рима на Галицкие ойконимные образования на основании лингвистического и исторического экскурсов в древние эпохи.

Ключевые слова: топоним, ойконим, Греция, Рим, Галлия, кельты.

Потужні класичні цивілізації Греції та Риму здійснили значний вплив на своїх сусідів – кельтів; особливо це стосується часів могутньої Римської імперії періоду першої половини I тисячоліття н.е. Наслідки цього впливу є особливо помітними й виразно проглядаються в різного роду власних назвах – онімах (ойконімах, назвах первісних поселень, осадах, інших топонімах). Метою нашої праці є простежити еволюцію та етимологію таких онімів, вдавшись до лінгвістичного та історичного екскурсів у давні епохи.

Чимало дослідників (істориків, археологів, географів, мовознавців) працювало над даною проблематикою, зробивши свій внесок у скарбницю історичного минулого Франції. Наше завдання полягає в систематизації цих знань, в простеженні й визначенні ступенів впливу мов різних народів, які проживали на території Франції або ж межували з кельтами, починаючи з доіндо-європейського або докельтського періоду і до кінця XX століття. У попередній нашій праці¹ ми досліджували кельтсько-докельтські утворення; у даній статті спробуємо

проаналізувати вплив античних греків, фінікійців, арабів та римлян у період з III-IV ст. до н. е. – початку I тис. (часи римської експансії).

Антична Греція – одна з перших європейських цивілізацій, що існувала у формі невеликих містечок-держав (найважливішими були Спарта й Афіни) і відзначилась бурхливим розвитком різних наук: філософії, музики та театру, що не могло не залишити своїх слідів у культурі та мові давніх кельтів. Є припущення, що саме кельти, які не мали своєї писемності, використовували грецький алфавіт і тільки римські та грецькі джерела дають нам інформацію про розмовну форму кельтської мови.

Греки, пробороздивши береги Середземного моря, заклали на них ряд торгових місць (зокрема на півдні Франції), назви яких є майже грецькими за походженням (окрім хіба що назви міста *Марсель (Marseille)*, етимологія якого залишається й досі не з'ясованою). Наприклад, місто *Ница (Nice) = Nikaïa* (la Victorieuse) „переможниця” було засноване після перемоги греків

із уже згаданого **Марсея** – міста, яке на той час було грецькою колонією – над лігурійцями та етрусками у III ст. до н.е. **Ніца** була приєднана до Франції у 1793 році. Місто *Агд (Agde) = Agathé Tyché* – у перекладі з грецької – (la bonne fortune) „гарне майно, багатство” було засновано ще у VI ст. до н.е. **Антиб (Antibes) = Antipolis** “місто навпроти (Ніци)” – грецька колонія, яка була розташована на місці лігурійського порту біля 350 року до н. е., або ще **Льокат (Leucate)** – похідне від гр. λευκό “білий” – невеличкий острів на території якого є багато білого вапняка. Грецького походження також **Монако (Monaco) = Monoikos** – термін що викликає уяву самотності, відлюдності, залежно від інтерпретації походження назви тими чи іншими авторами: у деяких джерелах назву тлумачать як *відлюдний будинок* у інших – як *присвячений Геркулесу (Héraklès Monoikos)*. Місто **Кан (Cannes) = Aegytria** – грецька колонія, яке до 1839 року було невеличким рибачьким селом і стало всесвітньовідомим з середини XX ст. з проведенням „Канського фестивалю”. Можемо зазначити також, що компонент *-polis* „місто” був використаний уже набагато пізніше в інших утвореннях, наприклад, **Гратіанополіс (Gratianopolis)**, сучасний **Гренобль (Grenoble)**. Проте ойконімів грецького походження зустрічається небагато, адже греки неактивно впроваджували свою мову та культуру на території Галлії, узбережжя якої цікавило їх, у першу чергу, як ринок. Древні елліни не намагались завоювати й підкорити собі ці народи, тому що вважали себе більш освіченою, розвиненішою нацією та трималися на відстані від варварів. Продовжити грецьку за походженням онімію можемо назвою **Ежїтна (Aigítina)** – грецький порт біля Антиб, **Агей (Agay)** – грецький порт, **Алерія (Aléria)**, що з грецької – „погане, мерзетне мовлення”, **Амнус (Ampus)** – „ринок”, **Ла Нануль (La Napoule)** = гр. nea + polis “нове місто”, **Оргон (Orgon)** – стара назва < Gorgona), **Тулон (Toulon)**, що з грецької – “збирач податків”, **Карлополем (Karlopolis)** = гр. Karolus + polis “місто”.

Згідно з твердженням науковців (А. Білецький, Т. Чернишова, К. Тищенко), вплив давніх греків на мову слов'ян є та-

кож мінімальним, хоча, з іншого боку, до наших часів збереглася етнічна ідентичність греків Криму².

Фінікійці – народ семітського походження з Сирійсько-Ліванського узбережжя, який був попередником греків і вважався найбільш активним торговцем на Середземному морі. Пізніше фінікійці були завоювані греками, а їхня територія, відповідно, стала грецькою колонією. Ось деякі ойконіми, які фахівці семітських мов намагалися інтерпретувати як фінікійські, а відомий французький ономаст Ернест Негр включив до свого словника “*Toponymie générale de la France*”: **Каркасон (Carcassonne)**, **Од (Aude)**, **Перпіньян (Perpignan)**, **Нарбон (Narbonne)**, **Без'є (Béziers)**, **Еро (Hérault)**³. Звичайно ж, ці спроби не можуть служити науковим доказом, але й водночас не заперечують факту проживання фінікійських греків у перелічених населених пунктах.

Араби в ті стародавні часи також перебували в південно-західній частині Галлії. Є припущення, що назви **Септімані (Septimanie)**, **Ла Гард (La Garde)**, **Френе (Freinet)**, **Вар (Var)**, **Альманар (Almanarre)**⁴ утворені внаслідок деномінації деяких ойконімів арабського походження. Але більшість гіпотез щодо утворення названих ойконімів не мають під собою наукового підґрунтя.

Латинські та романські назви. Ця категорія онімів є однією з найчисельніших та найпоширеніших і включає переважно топоніми, що були утворені в епоху римського панування. Сюди зараховуємо також назви, утворені за посередництвом різних романських мов, серед яких: мова d’Oil, окситанська або франко-провансальська (з численними регіональними діалектами та варіантами), ще – корська і каталанська.

З перемогою легіонів Юлія Цезаря в 52 році до н.е. в Алезії розпочинається нова епоха для древньої Галлії, території якої увійшли до складу неосяжної Римської імперії. Місто **Ліон (Lyon)** стає політичною та релігійною столицею Римської Галлії. Така інтеграція багато в чому мала позитивні моменти для майбутньої Французької

держави, як-от: мир, що призупинив міжусобні війни; зовнішня безпека; Утворення цілої системи або сітки торговельних шляхів із військовими та комерційними перевалочними пунктами, що полегшило пересування та товарообмін; введення єдиної грошової системи; законодавче право; писемність, християнізація та, зрештою – всезагальна інтеграція у римський світ (суспільство) протягом п'яти століть, що не могло не залишити своїх слідів в ойконімних утвореннях досліджуваного періоду⁵.

Розглянемо галісійські суфікси, які виявились найбільш продуктивними в словотвірному відношенні при утворенні назв міст та селищ: **-ialo** (**-euil** на півночі території Франції і **-ols** – на півдні, після фонетичної еволюції): *Conquereuil*, *Anteuil*, *Argenteuil*, *Auneuil*, *Berneuil*, *Gambaiseuil*, *Mazeuil*, *Mérceuil*, *Aujols*, *Poujols*, *Riols*, *Bairols*, *Caussols*. Латинський суфікс **-anum** як типовий гало-романський суфікс (або ж його латинізований галісійський відповідник суфікс **-acum**) лежить в основі більшості ойконімів, що завершуються на **-an** (**-a** – у каталонській мові), іноді **-ans**: *Alauna* = *Alleaume*², *Alénya* = *Helenius* + лат. суфікс **-anum** який пізніше переходить у суфікс **-a** в *Languedoc-Roussillon*, *Charchilla* = *Carcilius* + **-acum** (подібно до попереднього утворення), далі – *Vinça* = *Vinicius* + **-acum**, *Balma*, *Barbotan*, *Balan*, *Alan* = *Alanum*, *Bassan* = *Bacchius* + **-anum**, *Bétignan* = *Bettonius* + **-anum**, *Lézignan* = *Licinianus*, *Pérignan* = *Perennius* + **-anum**, *Perpignan* = *Perpenna* + **-anum**, *Parnans* = *Perennis* + **-anum**, *Romans* = *Romanis*⁶.

Такого типу назви походять, очевидно, від антропонімів: переважно вони фігурують при утворенні назв населених пунктів, що походять від назв маєтків, а ті, зі свого боку, – від імені власника. Ще, наприклад, антропонім романського походження *Cerus* + суфікс **-anum** для *Céran* або *Urdus* + **-anum** для *Ordan*, *Frontinianus* для *Frontignan* чи *Cornelianus* для *Corneilla*. Останні відігравали роль означення (атрибуту), супроводжуючи такі терміни, як: *fundus* (маєток) або *villa* (ферма, маєток). У даному прикладі суфікс – у жіночому роді, нап-

приклад *Marignana* = lat. *Marinianus* + **-a** “маєток Марініан”⁷.

Дериватом лат. суфікса **-anum** – **-anicum**, що в множині для чоловічого роду дає нам **-anicos** від **agros** що в перекладі означає „поля”, знаходимо у багатьох топонімах півдня Франції у формі **-argues**: *Aimargues* = антропонім романського походження *Amartius* + лат. суфікс **-anicum** від **-anicos** (**agros**) „поля Арматіуса”, *Aubussargues* = *Albicius* + **-anicos** (**agros**) „поля Альбіціуса”, *Galargues* = *Galatius* + **-anicos** (**agros**) „поля Галатіуса”, *Olargues* = *Olus* + **-anicum** „маєток Олуca”, *Caisargues* = *Cassius* + **-anicos**, *Baillargues* = *Balius* + **-anicos**, *Marsillargues* = *Marcilius* + **-anicos**, *Vauvenargues* = lat. *vallem* + *Verus* + **-anica** (*villa*) “ферма Веруса, що у долині”. Існує погляд, що вищевказаний суфікс уживається в суто географічних основах, як наприклад, *Campagnac* = *Campanus* + **-acum**. Він зустрічається й у цілому ряді ойконімів у різних формах, що характеризують певну лінгвістичну зону. Так, від *Aurelius* одночасно походять *Aurillac* = *Aurelius* + **-acum** та *Orly* = *Aurelius* + **-acum**, від *Maximius* – *Messimy* = *Maximius* + **-acum** і *Meximieux* = *Maximius* + **-acum**⁸.

Географічне поширення суфікса **-acum**:

1) відантропонімні ойконіми, що закінчуються на суфікси **-ac**, **-acq** – переважно в окситанських регіонах: (окситанська мова – гало-романський діалект, що використовувався в давній Галлії), на південному заході, у центральній зоні, також в *Charantes*, *Vendée* і в *Bretagne*, репрезентуються такими ойконімними утвореннями: *Ansacq* = *Antius* + **-acum**, *Trensacq* = *Terentius* + **-acum**, *Brossac* = *Broccius* + **-acum**, *Fleurac* = *Florus* + **-acum**, *Aujac* = *Albius* + **-acum**, *Blanzac* = *Blanditia* + **-acum**, *Louznac* = *Lusianus* + **-acum**, *Pérignac* = *Patrinus* + **-acum**, *Thénac* = *Attienus* + **-acum**, *Merdrignac* = *Matrinus* + **-acum**, *Aurignac* = *Aurinus* + **-acum**, *Mauriac* = *Maurius* + **-acum**, *Trizac* = *Triteus* + **-acum**, *Polignac* = *Pothumenius* + **-acum**, *Vitrac* = *Victor* + **-acum**, *Florac* = *Florus* + **-acum**, *Savignac* = *Sabinus* + **-acum**.

2) цей суфікс іноді перетворюється на **-at** в *Limousin* і *Auvergne*: *Culhat* = *Cullius*

+ -acum, *Royat* = *Rubius* + -acum, *Chaniat* = *Camonius* + -acum, *Prémilhat* = *Primillus* + -acum, *Champagnat* = *Campanius* + -acum, *Lupersat* = *Lupercius* + -acum.

3) більше на заході, в регіоні *Il-de-France*, на півночі і на північному сході, в регіоні d'Oil (мова, якою розмовляли у Франції у Середньовіччі, на північ від річки *Loire*)⁴:

– **-ay**: *Accolay* = lat. *accola* „сусід” + суфікс -acum який перетворюється на -ay у вищеназваних регіонах, *Bornay* = *Bornus* + -acum, *Bercenay* = *Bricenus* + -acum, *Charentenay* = *Charentinus* + -acum, *L'Hay-les-Roses* = *Laius* + -acum, *Frontenay* = *Frontinus* + -acum, *Gournay* = *Cordinus* + -acum, *Stenay* = *Satanus* + -acum, *Tenay* = *Attienus* + -acum, *Pouvray* = рапер “бідний” + -acum, *Mornay* = *Maurinus* + -acum, *Savenay* = *Sabinus* + -acum, *Bornay* = *Burrenus* + -acum, *Bourdenay* = *Burdonus* + -acum, *Chantenay* = *Cantienus* + -acum, *Contay* = *Comitem* + -acum, *Devay* = *Davus* + -acum, *Pernay* = *Paternus* + -acum;

– **-é**: *Auverné* = *Alvernus* + суфікс -acum що перетворюється на -é у західних та великій частині центральних регіонів Франції, *Neuillé* = lat. *novalia* „наново розорена цілина” + -acum, *Vitré* = *Victor* + -acum, *Gené* = *Geminus* + -acum, *Bessé* = *Betitius* + -acum, *Avessé* = *Avittius* + -acum, *Cérisé* = *Ceretius* + -acum, *Congé* = *Cominius* + -acum, *Hercé* = *Erucius* + -acum, *Marigné* = *Matrinus* + -acum, *Distré* = *Dextrius* + -acum, *Juillé* = *Julius* + -acum, *Lancé* = *Lancius* + -acum;

– **-ey**: *Achey* = *Appius* + суфікс -acum (-iacum) простежується у франко-провансальських і каталанських регіонах Франції та перетворюється на -ey, *Barisey-au-Plain* = *Barratius* + -acum, *Clamerey* = *Calemerus* + -acum, *Brazey* = *Brasius* + -acum, *Aucey* = *Alcius* + -acum, *Aprey* = *Asperius* + -acum, *Pirey* = *Pyrhus* + -acum, *Crépey* = *Crispius* + -acum, *Fleurey* = *Florus* + -acum, *Marey* = *Marus* + -acum, *Roffey* = *Rufus* + -acum, *Troussey* = *Troccius* -acum, *Coussey* = *Cossius* + -acum, *Forcey* = *Fortius* + -acum, *Larrey* = *Hilarius* + -acum, *Percey* = *Persius* + -acum;

– **-y**: *Abilly* = *Abilius* + суфікс -acum (-iacum), який перетворюється в -y переважно у Паризькому регіоні, у Нормандії, Пікардії та дещо менше – в інших франко-провансальських регіонах Франції, *Alby* = *Albius* + -acum, *Antogny* = *Antonius* + -acum, *Aubigny* = *Albinus* + -acum (*Aubiniacum*), *Barbery* = *Barbarius* + -acum, *Blacy* = *Blassius* + -acum, *Flavigny* = *Flavinus* + -acum, *Herry* = *Arrius* + -acum, *Vitry* = *Victorius* + -acum, *Vesly* = *Virilius* + -acum, *Urzy* = *Urisius* + -acum, *Champigny* = *Campanius* + -acum, *Savigny* = *Sabinus* + -acum, *Servigny* = *Silvanus*, *Chantilly* = *Cantilius* + -acum, *Origny* = *Aurinus* + -acum, *Montigny* = *Montanius* + -acum, *Sarcy* = *Cercius* + -acum;

4) в центрі та на сході Франції – франко-провансальські регіони:

– **-at**: *Agnat* = *Annius* + -acum де суфікс -at є графічним написанням суфіксу -ac, *Aubiat* = *Albius* + -acum, *Fleurat* = *Florus* + -acum, *Chaptelat* = *Cattulus* + -acum, *Paunat* = *Paulinus* + -acum, *Viriat* = *Virius* + -acum, *Archignat* = *Arcanius* + -acum, *Martignat* = *Martinius* + -acum, *Chauriat* = *Calarius* + -acum, *Bellignat* = *Bellenius* + -acum, *Jayat* = *Gaius* + -acum, *Pressiat* = *Priscus* + -acum, *Ceyssat* = *Caecius* + -acum, *Marsat* = *Mancius* + -acum, *Moissat* = *Magentius* + -acum, *Nébouzat* = *Nepotius* + -acum, *Pauliat* = *Paullius* + -acum;

– **-eu(x)**: *Assieu* = *Accius* + -acum, де суфікс -ieu походить від -iacum (переважно у франко-провансальських і навіть у окситанських регіонах), *Boucieu le Roi* = *Buccius* + -acum, *Champdieu* = *Candidius* + -acum, *Bressieux* = *Briccius* + -acum, *Graniou* = *Granius* + -acum, *Cellieu* = *Caelius* + -acum, *Virieu*, *Doizieux* = *Dadosius* + -acum, *Savigneux* = *Sabinus* + -acum, *Marignieu* = *Marinius* + -acum, *Leyrieu* = *Larius* + -acum, *Nervieux* = *Nervius* + -acum, *Soleymieu* = *Solemnus* + -acum, *Fleurieu-sur-Saône* = *Florius* + -acum, *Surieu* = *Severius* + -acum, *Charvieu* = *Calvius* + -acum, *Lavieu* = *Labius* + -acum, *Magneux* = *Magnius* + -acum, *Talencieux* = *Tallentius* + -acum;

5) на північному сході – германізовані регіони (*Alsace i Moselle*), франкський (де проживали франки):

– **-ach**: *Rouffach* = *Rubius* + **-acum**, *Brisach* = *Brisaeus* + **-acum**, *Altenach* = *Altinus* + **-acum**, *Brettnach* = *Britannus* + **-acum**, *Dornach* = *Turnus* + **-acum**, *Mittlach* = *Metellus* + **-acum**, *Mitzach* = *Metius* + **-acum**, *Bettlach* = *Betulus* + **-acum**;

– **-ig**: *Epfig* = *Eppius* + **-acum**, де суфікс **-iacum** дає декілька різновидів суфіксів **-ig** у Альзасі, *Mutzig* = *Mussius* + **-acum**⁹;

У часи незалежності Галлії сільське життя переважало над міським, і тільки вже в часи римського панування міста починають домінувати, отримуючи нові назви. Деякі назви зберегли галісійські елементи: *magus* (ринок), *dunum* (фортеця), *nemetum* (храм), багато від антропонімних утворень від *Julio*, *Augusto*, *César* на честь Юлія Цезаря, як: *Julio Magus (Angers)*, *Julio Bona (Lillebonne)*, *Cesaro Dunum (Tours)*, *Cesaro magus (Beauvais)*, *Augusto Bona (Troyes)*, *Augusto dunum (Autun)*, *Augusto nemetum (Clermont Ferrand)*¹⁰.

Інші ж утворені шляхом поєднання назви галісійського населення (народу), що проживало на тій чи іншій території, з римським чоловічим іменем: *Augusta Suessionum (Soissons)*, *Augusta Treverorum (Trèves)*, *Augusta Veromanduorum (Saint-Quentin)*. Спостерігаються випадки злиття двох елементів вищеназваних ойконімів, інші ж залишають за собою тільки назви населення: *Agendicum* → *Sens* (< *Senones*); *Limonum* → *Poitiers* (< *Pictavi*); *Vesuna* → *Périgueux* (< *Petrocorii*). Протягом століть римського панування деякі міста зникають, інші ж входять до складу сусідніх: *Caletes*, *Viducasses*, *Arvii*, *Vadicasses* – змінені на *Veliocasses*, *Bajocasses*, *Randones*, *Leuci*, а *Batavi* було знищене варварами. Простежуються також випадки відокремлення (розмежування): *Auxerre* < *Eduii*, *Orléans* < *Carnutes*, *Verdun* < *Mediomatrici*, *Boulogne* < *Morigni*, *Angoulême* < *Santones*. Багато міст були колоніями, які підкорялися римському або латинському праву, інші ж мали статус так званих іноземних колоній найманців чи сільськогосподарських працівників. До перших відносимо: *Narbonne*, *Arles*, *Vienne*, населені ветеранами легіонів Юлія Цезаря; до інших – *Carcassonne (Colonia Julia Carcasso)*, *Apt (Colonia Julia Apta)*, *Nîmes (Colonia*

Augusta Nemausus, *Valence (Colonia Valentia)*, *Avignon (Colonia Avenio)*, *Digne (Colonia Dinia)*, *Toulouse (Colonia Tolosa)*, *Allaines*, *Gueux*, *Marmagne*, *Mortagne*, *Sermaise* – колонії *d'Alains*, *de Gots*, *de Marcomans*, *de Maures*, *de Sarmates*¹¹.

У проаналізованих назвах присутні також цивілізаційні та релігійні елементи: сліди язичництва представлені назвами населених пунктів, пов'язаними з культом води, різноманітними природними явищами. Християнство ж наприкінці часів римського панування представлене назвами, що походять від імен святих, назв монастирів та церков. До них зараховуємо: *Moutier* і його деминутив *Montreuil* → *Monestruel* → *Menestruel* → „*monastēriolum*” (маленький монастир) до *Commanderie*, *Hôpital*, *Villedieu* – монастирі або володіння тамплієрів і хоспіталієрів (релігійний військовий орден, члени якого присвятили себе наданню послуг та допомозі подорожнім, паломникам і хворим)¹².

З проведеного дослідження робимо висновок про те, що вплив греків на ойконімне утворення, здебільшого на південній території Галлії, зазначеного періоду був незначним. Вважаючи себе більш освіченою та розвинутою нацією, вони не намагалися впровадити свою мову і культуру на території інших народів, у тому числі і слов'янських. І навпаки, римська імперія мала величезний вплив на мову, культуру, економічний розвиток, законодавче право, писемність, християнізацію древніх кельтів, особливо, після перемоги славнозвісних легіонів Юлія Цезаря. Щодо словотворчих особливостей суфіксальних утворень, то найпродуктивнішими є суфікси: **-euil**, **-ols**, **-an**, **-anum**, **-anicum**, **-acum**, **-at**, **-y**, **-ey**, **-ig**, **-ach** та ін., які сприяли утворенню назв населених пунктів тодішньої Галлії, що збереглися до наших днів. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі впливу мов германських завойовників на ойконімію вищезазначеної території у IV-X ст. н. е.

ЛІТЕРАТУРА:

¹ Олександр Рак. Загальноприйняті принципи класифікації французьких ойконімів (кельтсько-докельтські утворення) // *Studia Ruthenica Cracoviensia*. – Т. 3. – Cracov, 2009. – С. 213-220.

² *Toponymie générale de la France* / [Nègre E.]. – Genève, 1990. – V. 1. – P. 287, 288, 289, 322, 904; *Dictionnaire national des communes de France*. – Paris: Albin Michel, 2001. – P. 204, 225, 385, 652, 748, 805, 894, 924, 1258; *Dictionnaire encyclopédique Larousse*. – Paris, 1998. – P. 1079, 1689; *Греческо-русский словарь* / [авт. Вейсман А.Д.]. – М., 1991 (репринт V-го издания 1899 г.). – С. 757; *La toponymie française* / [Dauzat A.]. – Paris, 1971. – P. 16; Тищенко К. Мовні контакти: свідки формування українців / Константин Миколайович Тищенко. – К., 2006. – С. 228.

³ Mirot L. *Géographie historique de la France* / L. Mirot, A. Mirot. – Paris, 1980. – P. 6, 7; *Dictionnaire Hachette encyclopédique*. – Paris, 1998. – P. 1440; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 28, 31, 53, 56, 163, 289; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 244, 309, 388, 676, 894, 948.

⁴ *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 45, 289, 269, 426; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 214, 619; *Toponymie générale de la France* / [Nègre E.]. – Genève, 1998. – V. 3. – P. 1472.

⁵ *Dictionnaire encyclopédique* ..., *ibidem*, P. 32.

⁶ *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 53, 108, 130, 170, 178, 181-183, 185, 240, 315, 325, 423, 425, 526, 599, 601, 602, 604, 605, 640, 659, 1031; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 211, 224, 231, 246, 248, 262, 263, 264, 268, 273, 300, 397, 429, 483, 618, 750, 817, 824, 939, 948, 990, 1031, 1041; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 3. – P. 1710, 1722; *Toponymie générale de la France* / [Nègre E.]. – Genève, 1991. – V. 2. – P. 1184.

⁷ *La toponymie française* ..., *ibidem*, P. 17, 18; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 603, 604, 627, 649, 655; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 402, 487, 614, 800, 924; *Латинско-русский словарь* / [авт. Дворецкий И.Х.]. – М.: Русский язык, 1976. – С. 446, 1079.

⁸ *Dictionnaire latin-français* / [Gaffiot F.]. – Paris, 2001. – P. 40, 793, 808; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 431, 453, 454, 458, 532, 610, 611, 613; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 208, 244, 249, 261, 379, 382, 617, 806, 831, 833, 920, 925, 1295; *Латинско-русский словарь* ..., *ibidem*, С. 1055.

⁹ *Dictionnaire Hachette encyclopédique*. – Paris, 1998. – P. 792, 1336; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 421, 429, 433, 435-440, 443, 445-

450, 458, 460, 478, 481-484, 486-491, 497-499, 501, 503, 504, 507, 509-515, 517, 518, 527-536, 538, 539, 541, 546, 547, 557, 561, 573, 576, 585-587, 593, 594; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 202, 203, 205, 211, 214, 224-226, 229, 240, 242-244, 246, 249, 251, 254, 268, 270, 294, 298, 304, 307, 315, 317, 332, 336, 355, 357, 363, 401, 403, 405, 414, 415, 417, 422, 429, 430, 433, 437, 446, 466, 482, 483, 501, 506, 516, 528, 530, 531, 536, 553, 586, 587, 589, 597, 614, 625, 640, 649, 673, 676, 678, 698, 703, 724, 741, 750, 771, 775, 781, 799, 800, 805, 806, 814, 825, 840, 841, 864, 877, 890, 896, 897, 899, 925, 942, 946, 947, 962, 976, 991, 996, 997, 1039, 1047, 1052, 1191, 1199, 1200, 1214, 1221, 1230, 1235, 1241, 1245, 1267, 1271, 1273, 1278, 1312, 1345-1347; *Латинско-русский словарь* ..., *ibidem*, С. 480, 733.

¹⁰ *Dictionnaire français-gaulois* / [Savignac J.-P.]. – Paris, 2004. – P. 152, 209, 267; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 151, 152, 157, 158, 167, 174, 319; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 221, 251, 287, 468, 755, 1261, 1273;

¹¹ *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 53, 56, 57, 116, 145, 146, 153, 155-157, 159, 163, 172, 176, 233, 424, 426, 529, 574, 623, 628, 630, 636, 640, 675; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 211, 222, 226-228, 232, 252, 255, 340, 388, 659, 802, 876, 878, 894, 905, 925, 947, 975, 1165, 1190, 1208, 1211, 1220, 1258, 1269, 1283, 1304, 1317; *Toponymie générale* – V. 3. – P. 1573; Mirot L. *Géographie* ..., *ibidem*, P. 39-41; *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 2. – P. 737, 738.

¹² *Toponymie générale* ..., *ibidem*, V. 1. – P. 407, 408; *Dictionnaire national* ..., *ibidem*, P. 479, 582, 872, 886, 1327; *Латинско-русский словарь* ..., *ibidem*, С. 646; *Toponymie générale* – V. 3. – P. 1510, 1514, 1522; *Dictionnaire encyclopédique Larousse* ..., *ibidem*, P. 767; *La toponymie française* ..., *ibidem*, P. 18.